

Huiszwaluwen in gemeenten Hooge Zwaluwe, Lage Zwaluwe en Made

In 1990 is de Stichting 'Adoptieplan Zwaluwen' tot stand gekomen omdat, al jaren achtereen, de stand van de zwaluwen in Nederland terugloopt. De stichting stelt zich ten doel het aantal broedgevallen van zwaluwen te vergroten. Dit doel wil de stichting bereiken door:

- het verstrekken van informatie over de leef- en broedgewoonten van de zwaluwen
 - het plaatsen van kunstnesten voor zwaluwen.
- In samenwerking met 'Vogelbescherming' is de informatieverstrekking in 1991 grootscheeps van start gegaan.

De landelijke actie begon met een persconferentie in het gemeentehuis van Hooge en Lage Zwaluwe. De meeste landelijke en regionale dagbladen en vele tijdschriften hebben in de loop van 1991 één of verscheidene keren aandacht besteed aan zwaluwen (Zie het themanummer van 'Het Vogeljaar')

De plaatselijk actie werd in 1991 gevoerd door op de lagere scholen in Hooge en Lage Zwaluwe een speciaal ontwikkeld lespakket in te voeren. Dit werd ondersteund door diverse publikaties in regionale bladen en enkele uitzendingen via Omroep Brabant.

Dit lespakket is inmiddels al op veertien scholen buiten de gemeente Lage Zwaluwe in praktijk gebracht.

De actie op de lagere scholen is in 1992 voortgezet met een vervolgpakket.

Ook werd in 1991 gestart met het plaatsen van kunstnesten voor Huiszwaluwen. Dit heeft in nauw overleg plaatsgehad met 'Vogelbescherming' en met de Vogelwerkgroep West-Brabant. Na bestudering van elders uitgevoerde projecten is besloten ongeveer anderhalf maal zoveel kunstnesten te plaatsen, dan dat er natuurlijke nesten in de directe omgeving aanwezig zijn. Uitgaande van de tellingen van Huiszwaluwen in 1990, twintig broedparen in Hooge Zwaluwe en 74 broedparen in Lage Zwaluwe, betekende dit, dat er in maart 1991 32 kunstnesten werden geplaatst in Hooge Zwaluwe en 116 kunstnesten in Lage Zwaluwe. Kunstnesten zijn en worden uitsluitend aangebracht op plaatsen waar Huiszwaluwen zelf ook nesten kunnen bouwen, dat wil zeggen

- onder witte overstekken hoger dan drie meter
- op windrichtingen noord, oost en zuid
- bij vrije aanvliegroutes
- bij andere huiszwaluwnesten
- in de buurt van vindplaatsen van klei en modder.

Het plaatsen van deze kunstnesten is gebeurd met medewerking van vrijwilligers van de Made-se Natuurvrienden te Made.

De resultaten voor 1991 waren bevredigend. Ondanks het landelijke beeld van teruggang was in onze gemeente een duidelijke verbetering waar te nemen.

De broedresultaten in 1991 zijn:

- Hooge Zwaluwe: 16 broedparen, waarvan 3 in kunstnesten.
- Lage Zwaluwe: 86 broedparen, waarvan 18 in kunstnesten.

Ondanks de goede bezetting van de kunstnesten werd besloten geen kunstnesten bij te plaatsen. Wel werd besloten de gemeente Made in het project te betrekken. In 1991 broedden slechts zeven huiszwaluwparen in de bebouwde kom van Made.

Daarom heeft de stichting in februari 1992 acht kunstnesten geplaatst. Wederom in samenwerking met de Madese Natuurvrienden.

Half juli 1992 zijn de huiszwaluwen geteld en de broedresultaten zijn uitstekend. Dit zeker niet in de laatste plaats vanwege het mooie weer.

De voorlopige broedresultaten van 1992 zijn:

- Hooge Zwaluwe: 25 broedparen, waarvan 6 in kunstnesten.
- Lage Zwaluwe: 112 broedparen, waarvan 31 in kunstnesten.
- Made: 15 broedparen, waarvan 6 in kunstnesten.

In augustus van dit jaar zal nogmaals een telling van de huiszwaluwen plaatsvinden.

Het is op dit moment nog iets te vroeg om een echte vergelijking te maken met het landelijke beeld. Wij hebben echter de indruk dat het dit jaar overal in Nederland beter gaat met de Huiszwaluw dan vorig jaar. Wij hopen hierover later iets meer te kunnen zeggen.

Voor belangstellenden zijn informatieboekjes gemaakt over de Huis- en Gierzwaluw.

■ Nadere informatie kan worden ingewonnen bij: Hetty en Laurant Willemsen, 01684-3396 of Loek Thissen, 01684-2286.

Staatssecretaris Gabor stelt Nationaal Park De Weerribben in

Staatssecretaris drs. J.D. Gabor heeft op 24 juni 1992 in Ossenzijl (Overijssel) het Nationaal Park De Weerribben ingesteld. Tevens is op deze dag het 'Overlegorgaan Nationaal Park De Weerribben' geïnstalleerd. Voorzitter van het overlegorgaan, waarin naast eigenaar en beheerder ook andere direct betrokkenen zoals provinciale en lokale bestuurders zitting hebben, is drs. H. Smit, burgemeester van Hardenberg. De installatie werd voor de staatssecretaris verricht door ir. C.A.C.J. Oomen, directeur Landbouw, Natuur en Openluchtrecreatie in de provincie Overijssel. Het natuurreservaat De Weerribben is het derde park in Nederland dat de definitieve status van nationaal park krijgt. Het eiland Schiermonnikoog was in 1989 het eerste nationaal park. In 1991 kreeg het natuur- en bosgebied Dwingelderveld een zelfde status. Op dit moment zijn er nog vijf natuurgebieden die de status van nationaal park in oprichting hebben.

De Weerribben is een natuurgebied gelegen in Noordwest-Overijssel. Het heeft een oppervlakte

van circa 3500 ha, waar water en Riet overheersen. Het huidige landschap is ontstaan door het afgraven van veen voor de turfwinning. Het gebied heeft verschillende stadia in de natuurlijke ontwikkeling van open water tot moerasbos doorlopen, waardoor wij er nu open water, rietlanden, hooilanden en moerasbossen aantreffen. Eigenaar van De Weerribben is Staatsbosbeheer.

Een nationaal park is een aaneengesloten terrein van ten minste 1000 ha bestaande uit natuurterreinen, met een bijzondere wetenschappelijke gesteldheid en planten- en dierenleven. Er liggen bijna geen of geen cultuurgronden in een nationaal park.

De belangrijkste doelen van een nationaal park zijn:

- * natuurbehoud en natuurontwikkeling
- * natuur- en milieu-educatie en voorlichting
- * natuurgerichte recreatie en
- * (wetenschappelijk) onderzoek

Zodebemester wel degelijk verbieden in het voorjaar:

Verhaal Bond van Friese Vogelwachten ondeugdelijk en slechts eigen belang

De zodebemester moet wel degelijk worden verboden in de maanden april en mei, zoals ondermeer de Nederlandse Vogelbescherming dat aan de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij adviseert. Dat het volgens de Bond van Friese Vogelwachten in Friesland niet nodig zal zijn de zodebemester te verbieden, is volstrekte kolder dat slechts tot doel heeft het behoud van het zogenaamde harmoniemodel van de Bond van Friese Vogelwachten dat het rapen van kievitseieren in haar huidige omvang moet continueren in relatie met nazorg.

Volgens de Bond van Friese Vogelwachten is er in Friesland sprake van een toereikende praktische aanpak in de weidevogelbescherming waardoor het verbieden van de zodebemester volstrekt ten overvloede zal zijn. Hiermede lijkt de Bond van Friese Vogelwachten met de eer van de boeren, die niet om een verbod staan te springen, te strijken. Bovendien komt deze opstelling de Bond van Friese Vogelwachten ten goede, omdat men volop in Den Haag aan het lobbyen is teneinde te voorkomen dat het rapen van kievitseieren (en daarmee de nazorg zoals we dat in Friesland kennen) aan banden wordt gelegd. Immers wanneer deze stelling juist zou zijn dan zal staatssecretaris Gabor zich niet opnieuw in alle bochten behoeven te wringen teneinde wederom een verbod voor de boeren af te kondigen die de laatste tijd toch al zo veel worden geplaagd met beperkingen in de landbouw. Maar een verbod van de zodebemester in het voorjaar is wel degelijk van wezenlijk belang willen de broedvogels van onze weilanden er in het voorjaar nog iets van maken. Het is namelijk volstrekt onmogelijk dat elk weidevogellegsel - up to date - op kaart staat geregistreerd, ook al zou er dagelijks een zogenaamde 'vliegende brigade' (dit zijn volgens de Bond van Friese Vogel-

wachten min of meer all-round-nazorgers) actief zijn in het veld. Echter elk weidevogellegsel, ook dat van bijvoorbeeld de Veldleeuwerik, dat niet door mensenhanden wordt gered, valt ten prooi aan de injectoren van de zodebemester, welke machine geen vierkante meter van het weiland met rust laat.

Overigens beslaat het echte nazorgarsenaal slechts een fractie van het Friese weidevogelgebied. Voorts moeten nesten telkens worden gemerkt waardoor predatie van roofdieren in de hand wordt gewerkt. Daarnaast moeten ten tijde van het bemesten nesten worden verwijderd en teruggelegd met alle risico's van dien. Kortom in de optiek van de Bond van Friese Vogelwachten kan de loonwerker slechts zijn gang gaan als er voldoende nazorgers zijn opgetrommeld. Op papier is dit geen probleem gebleken, in de werkelijkheid is dit echter een utopie!

Er zijn voor onze weidevogels slechts nadelen verbonden aan de moderne wijze van bemesting. Tevens moet men zich afvragen of het überhaupt is gewenst dat weidevogels slechts nog tot broeden kunnen komen wanneer mensen zich met het legsel hebben bemoeid. Soms is dit onvermijdelijk, doch vogelbeschermers zullen zich ervoor in moeten zetten dat dit tot een minimum wordt beperkt.

Het meest betreurenswaardige aan het verhaal van de Bond van Friese Vogelwachten is dat men op deze manier, te weten over de rug van onze weidevogels, het eigen belang wil verdedigen. Wat kan een vogelbeschermmer er op tegen hebben dat het ministerie maatregelen treft welke tot strekking hebben onze weidevogels te beschermen, zo vragen wij ons af. Het zou namelijk van zeer groot belang zijn dat de minister het ontwikkelen van een lichtgewicht-zodebemester stimuleert. Met deze ontwikkeling kan de boer priller in het voorjaar de mest in de grond injecteren waardoor elke vogel (en naast de Kievit zijn dit ook soorten als Veldleeuwerik en Grutto) kan worden ontzien.

Voor de boer daarenboven geen slechte zaak, want het injecteren van mest kan het beste geschieden op het moment dat de grasgroei reeds op gang is gekomen.

■ Weidevogelonderzoekers Willem Bil & Jack Schuurs, postadres Harnedijk 31 b, 9038 TN Engelum.

Tentoonstelling 'Kerkuilen in Nederland'

Van 9 oktober tot en met 20 januari 1993 staat in het Fries Natuurmuseum te Leeuwarden de tentoonstelling 'Kerkuilen in Nederland'. Deze expositie geeft een goed beeld van de vaak wat geheimzinnige Kerkuil.

De tentoonstelling is eigendom van de Stichting Samenwerkende Natuurhistorische Instellingen. De expositie is een produktie van het Natuurmuseum West-Overijssel in samenwerking met de kerkuilenwerkgroep van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging.

Het Fries Natuurmuseum, Schoenmakersperk 2, 8911 EM Leeuwarden, 058-129 085 is geopend van dinsdag tot en met zaterdag van 10.00 tot 17.00 uur en zondag van 13.00 tot 17.00 uur, op maandag gesloten.

Plan Goudplevier brengt natuurontwikkeling in Midden-Drenthe Mantingerveld: groot nieuw natuurgebied

'Natuurmonumenten' gaat in Drenthe landbouwgronden omvormen tot natuurgebied. Bij Mantinge, gemeente Westerbork, komt een nieuw natuurgebied van 1100 hectare: het Mantingerveld. Op 23 januari presenteerde 'Natuurmonumenten' het Plan Goudplevier waarin de vereniging aangeeft hoe zij de intensief gebruikte landbouwgrond in het Mantingerveld gaat omvormen tot natuur. Binnen tien tot vijftien jaar moet circa 650 hectare worden aangekocht.

'Natuurmonumenten' beschermt natuurgebieden door ze aan te kopen en te beheren. In het Plan Goudplevier gaat de vereniging een stap verder. Ze geeft daarin aan landbouwgrond te gaan kopen om daar vervolgens natuurgebied te ontwikkelen. Men geeft zo een praktische invulling aan het Natuurbeleidsplan (NBP) zoals dat in 1990 door de regering is vastgesteld. Plan Goudplevier is het eerste plan voor natuurontwikkeling op grote schaal op zandgronden in Nederland. Het plan beschrijft hoe 'Natuurmonumenten' denkt enkele in haar bezit zijnde kleinere natuurgebieden aaneen te sluiten tot één groot natuurgebied. Dit doet men door aankoop en omvorming van de tussen liggende landbouwgrond. Het aankopen van de gronden van de agrariërs vindt uitsluitend plaats op vrijwillige basis. Vervolgens wordt het verkregen terrein geschikt gemaakt voor natuurontwikkeling.

Honderd jaar geleden was het gebied bij Mantinge een aaneengesloten heidelandschap. Het waren de woeste gronden waar de hogere delen van Nederland toentertijd mee waren bedekt. Heiden, vennen en zandverstuivingen wisselden elkaar af en hadden een grote rijkdom aan levensgemeenschappen.

Tot in de jaren vijftig van deze eeuw werd de heide bij Mantinge ontgonnen. Sloten werden gegraven voor de ontwatering en wegen werden aangelegd. De boeren vormden met behulp van meststoffen de voedselarme grond om tot voedselrijke bodem. In de loop der jaren is de land-

bouw verder geïntensiveerd. Door gebruik van bestrijdingsmiddelen, mest en ontwatering kregen de boeren een optimale opbrengst van het land.

Het resultaat is een landschap waar de intensieve landbouw het beeld beheerst: grote strakke blokvormige kavels met rechtlijnige wegbeplanting, diepe ontwateringssloten en een netwerk van wegen. In dit gebied bezit 'Natuurmonumenten' vier geïsoleerde natuureilanden: Mantingerzand, Hullenzand, Lentsche Veen en Martensplek (in totaal 450 hectare). Die natuurreservaten zijn niet ontgonnen heidevelden en stuifzandterreinen. De natuurwaarden worden gevormd door de levensgemeenschappen van droge en natte heide, van jeneverbesstruweel en stuifzand. De eilanden staan onder grote druk. Deze gebieden zijn resten van een aaneengesloten heidelandschap zoals dat hier circa 1920 was te vinden. Door ontginningen liggen de natuurreservaten geïsoleerd in een intensief gebruikt landbouwgebied. De overheid erkent dat ook. De Derde Nota Waterhuishouding duidt het gebied bijvoorbeeld aan als sterk verdroogd en rekent het onder de zwaarst getroffen gebieden.

Om de resterende natuur te behouden is het nodig om de reservaten uit te breiden. Daarmee wordt de bestaande natuur uit haar verstikkende positie bevrijd en wordt tevens een nieuw stuk natuur gewonnen. In het Plan Goudplevier is het de bedoeling een groot aaneengesloten natuurterrein te ontwikkelen met een open landschap, met relatief voedselarme levensgemeenschappen, van stuifzand via hei naar schrale, savanneachtige graslanden, open water en moeras. Al dan niet aangeplante bossen omgrenzen het natuurgebied. Van belang is dat er zo veel mogelijk geleidelijke overgangen komen: van laag naar hoog, van open naar gesloten en van nat naar droog. Deze overgangen zijn noodzakelijk om zoveel mogelijk plante- en diersoorten een kans te geven. Zo mogelijk ook de Goudplevier, een vogel die hier in 1937 voor het laatst heeft gebroed.

Met de verwerving van grond door 'Natuurmonumenten' begint het 'natuurontwikkelen'. Een eerste stap is het verschrallen van de intensief

Dit vennetje op het Hullenzand geeft een beeld waar natuurontwikkeling op landbouwgronden toe kan leiden: een prachtige ruige natuur.
Foto: Natuurmonumenten, Nelleke Woortman.

gebruikte grond, die door de vele bemesting zeer vruchtbaar is geworden. Door niets te doen zou een verschringsproces tientallen jaren duren. Men gaat dit proces nu versnellen door in delen van het gebied de voedselrijke bovengrond weg te halen. Gedacht wordt aan het afplaggen van een laag van twintig tot dertig centimeter dik. Hierdoor komt de voedselarme zandgrond boven. Bij elkaar zal er ongeveer één miljoen kubieke meter zwarte grond worden verzet. Deze grond gebruikt Natuurmonumenten voor het dempen van sloten en andere waterlopen en het aanleggen van kleine heuveltjes of ruggetjes in het landschap. Ook zal de vereniging grond verkopen aan instanties die behoefte hebben aan aanvul-, ophoog- en afdekgrond.

Daarnaast zal 'Natuurmonumenten' hier en daar dieper afgraven om laagten en vennetjes te krijgen. Zo ontstaat een gevarieerd landschapsbeeld. Niet alleen mooi om te zien, maar ook belangrijk voor het verkrijgen en behouden van de voor Drenthe karakteristieke levensgemeenschappen. Verder is men van plan in het gebied fiets- en wandelpaden aan te leggen. Ook komen er aan de rand van dit gebied parkeervoorzieningen voor bezoekers.

In de toekomst zullen grote grazers het gebied mee helpen beheren. Zij houden het landschap open en voorkomen dat er één groot bos komt. Er ontstaat een centrale open ruimte met diverse voedselarme vegetaties en vennen met daaromheen inheemse bostypen. Wanneer de inrichtings- en beheersmaatregelen zijn uitgevoerd, ontstaat een geschikt terrein voor dagvlindersoorten, reptielen, amfibieën en broedvogels zoals het Korhoen en de Goudplevier.

Stichting Flevo-landschap

Op 30 juni 1992 was het zover. In natuurinformatiecentrum De Trekvogel droeg staatssecretaris Gabor van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij de Lepelaarplassen, het Wilgenbos en het Wilgeneiland in beheer over aan de Stichting Flevo-landschap. Met deze overdracht is het Flevo-landschap ook in de gemeente Almere vertegenwoordigd als particuliere natuurbeschermingsorganisatie. Verspreid over Flevoland beheert de stichting nu negen natuurterreinen, in totaal 700 ha.

De Lepelaarplassen en het naburige Wilgenbos zijn spontaan ontstane natuurgebieden. Toen Zuidelijk Flevoland droogviel bijna 25 jaar geleden, bleven langs de Oostvaardersdijk grote delen van de polder moeras. De natuur nam echter al snel bezit van de slikvlakte. Zo konden bijvoorbeeld de Oostvaardersplassen en de Lepelaarplassen ontstaan. De Lepelaarplassen zijn deels gevormd rond voormalige zandwinputten, waarvan de oevers begroeid raakten met Wilgen. Het wilgezaad kwam voort uit de wilgetenen, die bij de dijkbouw zijn gebruikt.

De Lepelaar was een van de eerste vogelsoorten die de rust van dit natuurgebied onderkende. Drie jaar nadat Zuidelijk Flevoland droogviel, broedde het eerste paar in het jonge plassengebied. Logisch dat de naam Lepelaar verbonden werd aan deze omgeving.

Vele vogelsoorten ontdekten nadien de Lepelaarplassen als broedgebied. De Aalscholver bijvoorbeeld. Hun kolonie telt heden ten dage meer dan 6000 broedparen. In het moerasgebied broeden zeldzame soorten zoals Witgasterde Blauwborst en Roerdomp. Ook de Blauwe Kiekenkief vindt hier een ongestoorde broedplek.

De Lepelaarplassen fungeren tevens als rustgebied. Tienduizenden Kuif- en Tafeleenden zoeken hier beschutting als het Markermeer te woelig is. Het Wilgenbos (niet te verwarren met het Wilgenreservaat aan de Knardijk dat ook in beheer is bij het Flevo-landschap) ligt vlak bij het gemaal De Blocq van Kuffeler. Het bos en het achter het gemaal gelegen Wilgeneiland vormen een natuurlijke schakel tussen de Lepelaarplassen en de Oostvaardersplassen. Voedselrijk en met veel lage planten is het een echt zangvogelparadijs. Het Wilgenbos kent vanwege de zuivere, vochtige atmosfeer een grote soortenrijkdom aan mossen en paddestoelen. Er komen zelfs soorten voor die uniek zijn voor Nederland.

De Lepelaarplassen zijn beperkt opengesteld voor het publiek. In de zuidoosthoek, te bereiken via het fietspad dat begint tegenover natuurinformatiecentrum De Trekvogel aan de Oostvaardersdijk, staat een observatiehut 'De Lepelaar'. Het Wilgenbos is vrij toegankelijk op wegen en paden. Er loopt onder andere een wandelroute door van circa zes kilometer. De rondgang start onderaan de Oostvaardersdijk bij het gemaal of via de ingang, met parkeerplaats, aan de Grote Vaartweg.

Een fraai geïllustreerd informatieblad over Lepelaarplassen is kosteloos aan te vragen bij de Stichting Flevo-landschap, postbus 600, 8200 AP Lelystad. U kunt ook bellen naar 03200 - 98 989.

Diaklankbeeld Lepelaarplassen

Het Flevo-landschap heeft een diaklankbeeld laten vervaardigen over de Lepelaarplassen. De diabeelden geven een aardige impressie van dit natuurgebied aan de Oostvaardersdijk met zijn vaak onverwachte flora en fauna. De serie geeft tevens een goed beeld van het ontstaan van dit moerasbos en plassengebied, van het beheer en van de toekomstverwachtingen.

Het diaklankbeeld duurt tien minuten en wordt vanaf heden iedere dag op verzoek vertoond in natuurinformatiecentrum De Trekvogel. De Trekvogel is zeven dagen per week geopend van 12.00 - 17.00 uur. Voor groepen kan het diaklankbeeld, na telefonische afspraak (036-5 322 449), ook buiten de openingstijden worden vertoond. U vindt de Trekvogel aan de Oostvaardersdijk, gemeente Almere, tegenover de Lepelaarplassen. Als u wilt kunt u het bekijken van de diaserie dus combineren met een wandeling in het vrij toegankelijke gedeelte van de Lepelaarplassen en een bezoek brengen aan de observatiehut 'De Lepelaar'. Het aangrenzende Wilgenbos leent zich eveneens uitstekend voor een flinke wandeling. Eén van de wandelroutes door dit natuurbos start schuin tegenover De Trekvogel, even voorbij het gemaal De Blocq van Kuffeler.

Verdere inlichtingen bij het Flevo-landschap: 03200 - 98 989.